

Rajonizace odrůd sladovnického ječmene

LUDVÍK DOHNAL, Olomouc

663.421 : 631.541

Od uveřejnění přehledu rajonovaných odrůd sladovnického ječmene pro rok 1956 [1] došlo u nás k poměrně závažným změnám v jeho rajonizaci a proto předkládáme pro informaci provozním i výzkumným pracovníkům našeho sladařského a pivovarského průmyslu nový přehled pro rok 1959 opět ve dvou tabulkách jako v minulém článku.

Pro náš vývozní sladařský průmysl má především význam skutečnost, že podle výsledků vědeckého výzkumu poslední doby je možno při správné agrotechnice a dobré půdní výživě u určitých odrůd sladovnického ječmene zvyšovat výnosy zrna nad dlouholetý průměr, a to bez újmy na sladovnické jakosti. I při tomto zjištění je však nutno, aby náš průmysl i jeho vědecké instituce velmi pozorně a se zvýšeným zájmem sledovaly vlastnosti všech starých i nově rajonovaných odrůd sladovnického ječmene v příslušných oblastech a to jak po stránce výnosnosti zrna tak i co do sladovnické jakosti. Je nutno si uvědomit, že samotný úřední výnos o rajonizaci může našemu ječmenářství prospět jen v tom případě, bude-li současně příslušnými místy každoročně zajištěno potřebné množství zdravého nejjakostnějšího osiva rajonovaných odrůd ječmene.

Návrhy pro rajonizaci odrůd v krajích docházejí do státní odrůdové komise ministerstva zemědělství a lesního hospodářství z krajských odrůdových komisí, a proto je nutno, aby náš průmysl byl v krajích bezpodmínečně zván do těchto komisí, protože zde mohou být včas, a to ještě před definitivním rozhodnutím v Praze, závazně dohodnuty návrhy, které vyhovují požadavkům průmyslu i exportu sladu a ječmene. Jinak se může stát, že odrůdy, vyhovující plně našim požadavkům na jakost, budou nahrazovány takovými odrůdami, které ve tříletých odrůdových a rajonizačních pokusech prokáží sice vyšší efektivnost ve výnosu, avšak přitom nebudou vyhovovat v sladovnické jakosti a při technologickém zpracování.

Je tedy v zájmu všech našich závodů sladařských a pivovarských, aby rajonizace odrůd sladovnického ječmene vyhovovala požadavkům jak průmyslu a vývozu, tak i pěstitelů. Nelze ovšem očekávat, že zavedením a dodržováním rajonizace bude otázka našeho ječmenářství rázem rozřešena. Je samozřejmé, že rajonování odrůd musí být pro sladovnický ječmen vždy doplněno: řádnou podzimní přípravou půdy po vhodné předplodině, dále zajištěním živin v půdě, které při harmonickém vzájemném poměru mají odpovídat nárokům ječmene, jsou rozpustné a pro ječnou rostlinu dobře osvojitelné, vhodnou přípravou půdy z jara, časným zasetím nejlepšího osiva, vytříděného u velkozrnných odrůd pokud možno nad 2,8 mm, u odrůd krátkozrnných a středně velkého zrna nad 2,5 mm, přičemž osivo má být mořeno proti chorobám. Ječmen se má vysévat do pole prostého plevelů, a pokud tato podmínka nebyla splněna, musí být plevely ničeny během vegetace vhodnými herbicidy v porostu. Výše výsevu musí odpovídat odrůdě, půdním vlastnostem a klimatickým poměrům, jimž má být také přizpůsobena hloubka setí, šířka řádku i směr setí. Jestliže byly splněny všechny nároky ječmene na poža-

dované faktory, pak záleží jen na správné sklizni v plné zralosti a na vzorném ošetření zrna po výmlatu, aby byl v plné míře dosažen vysoký výnos a zůstala zachována sladovnická jakost.

V roce 1958 byly restringovány a z rajonizace vyloučeny odrůdy: v Čechách *Stupický hanácký*, jehož osivo může být naposledy uznáváno v roce 1962; na Moravě a v Čechách, pokud tam byly dříve rajonovány, jsou to odrůdy *Proskovcův hanácký* a *Novodvorský hanácký*, jejichž osivo může být naposledy uznáváno ještě v roce 1960; na Slovensku jsou to odrůdy *Nitriansky* a *Radošínsky* a jejich osivo může být naposledy uznáno v roce 1961. Tyto restringované odrůdy budou většinou nahrazeny novými, výkonnějšími odrůdami nových šlechtění.

Dále byly provedeny změny v rajonizaci uvnitř jednotlivých krajů. Tak byl vyloučen *Stupický hanácký* a nahrazen *Valtickým* v bramborářském výrobním typu kraje Praha, kdežto v témže výrobním typu kraje Ústí n. L. byl nahrazen odrůdou *Semčický hospodářský*, v bramborářském výrobním typu krajů České Budějovice, Plzeň, Karlovy Vary, Liberec a Pardubice byl vyloučen *Stupický hanácký* bez náhrady. Pro bramborářský výrobní typ kraje Jihlava byl vyloučen bez náhrady *Proskovcův hanácký*. V kraji Brno byl nově rajonován v okrese Vyškov v řepářském typu *Čelechovský hanácký*. Největší změny doznala rajonizace odrůd v kraji Olomouc, kde byla odrůda *Novodvorský hanácký* vyloučena jak v řepářském, tak i v bramborářském typu, a v tomto posledním ještě i odrůda *Triumf*. Nově jsou rajonovány *Čelechovský hanácký* a *Valtický*. Beze změny zůstala rajonizace odrůd jarního ječmene v kraji Gottwaldov, kdežto v kraji Ostrava byl z rajonizace vyloučen *Proskovcův hanácký* a nahrazen nově rajonovaným *Čelechovským hanáckým*.

Na Slovensku zůstala dosavadní rajonizace odrůd, jak je uvedena v tab. 1, nezměněna v krajích Bratislava, Banská Bystrica a Žilina, kdežto v kraji Nitra byl v řepářském i bramborářském výrobním typu vyloučen bez náhrady *Nitriansky*, v kraji Košice v obou uvedených výrobních typech byla vyloučena bez náhrady odrůda *Radošínsky*. V kraji Prešov byl v kukuričném výrobním typu vyloučen bez náhrady *Slovenský kvalitný* a v bramborářsko-horském typu *Radošínsky*.

Při hodnocení odrůd byly *Valtický* a *Semčický hospodářský* označeny jako vývojově perspektivní, což platí u *Semčického hospodářského* jen po stránce výnosnosti a nikoli vlastností sladovnických. Odrůdy *Hanácký Kargyn* a *Stupický plnozrnný* byly naopak označeny jako ustupující pivovarsky i výnosově a v příštích letech budou patrně z rajonizace vyloučeny.

V zájmu našeho průmyslu i jeho vědeckého výzkumu je, aby naše závody, pokud dostávají ječmen na sladování z přímých dodávek od JZD a státních statků i výkupních skladů, požadovaly i spolehlivé označení odrůdy dodávaného ječmene a ukládaly alespoň část čistých odrůd zvlášť k oddělenému sladování a dalšímu zpracování. Tím se získá v krajích a okresech, kde jsou jednotlivé odrůdy rajonovány, jejich zhodnocení z hlediska sla-

Rajonizace odrůd sladovnického ječmene 1959

Tabulka 1

Poř. čís.	Kraj	Výrobní typ zemědělský			
		řepařský	kukuřičný	bramborářský	horský
1	Praha	Slovenský Dunajský trh Valtický Kaštický	-- -- --	Valtický Kaštický Hanácký Kargyn	-- -- --
2	České Budějovice	-- --	-- --	Valtický Hanácký Kargyn	-- --
3	Plzeň	-- --	-- --	Valtický Kaštický Hanácký Kargyn	-- -- --
4	Karlovy Vary	Kaštický Hanácký Kargyn Stupický plnozrnný	-- -- --	Kaštický Hanácký Kargyn Stupický plnozrnný	Stupický plnozrnný Hanácký Kargyn --
5	Ústí n. Labem	Kaštický Valtický Slovenský Dunajský trh	-- -- --	Semčický hospodářský Kaštický Stupický plnozrnný	-- -- --
6	Liberec	Hanácký Kargyn Bohatýr --	-- -- --	Semčický hospodářský Bohatýr Hanácký Kargyn	Semčický hospodářský -- --
7	Hradec Králové	Valtický Čelechovský hanácký Bohatýr	-- -- --	Valtický Bohatýr --	Semčický hospodářský -- --
8	Pardubice	Valtický Stupický plnozrnný Bohatýr	-- -- --	-- Valtický Hanácký Kargyn	-- -- --
9	Jihlava	-- --	-- --	Triumf Valtický	-- --
10	Brno	Triumf Valtický Slovenský Dunajský trh --	Valtický Triumf Slovenský Dunajský trh Čelechovský hanácký	Valtický Triumf -- --	-- -- -- --
11	Olomouc	Valtický Čelechovský hanácký Slovenský Dunajský trh	-- -- --	Valtický Čelechovský hanácký Opavský	-- -- --
12	Gottwaldov	Valtický Triumf Slovenský Dunajský trh	Valtický Triumf Slovenský Dunajský trh	Triumf Hanácký Kargyn Valtický	-- -- --
13	Ostrava	Opavský Valtický Čelechovský hanácký	-- -- --	Opavský Valtický --	-- -- --
14	Bratislava	Slovenský Dunajský trh Slovenský 802 Slovenský kvalitní Slovenský jemný	Slovenský 802 Slovenský Dunajský trh Slovenský kvalitní --	Slovenský Dunajský trh Slovenský 802 Slovenský kvalitní --	-- -- -- --
15	Nitra	Slovenský Dunajský trh Slovenský 802 --	Slovenský 802 Slovenský Dunajský trh Slovenský jemný	Slovenský Dunajský trh Slovenský 802 --	-- -- --
16	Banská Bystrica	Slovenský Dunajský trh -- Slovenský 802 --	Slovenský 802 Slovenský jemný --	Slovenský Dunajský trh Slovenský 802 Slovenský jemný Slovenský kvalitní	-- -- -- --
17	Žilina	Slovenský Dunajský trh Slovenský kvalitní Slovenský 802 Slovenský jemný	-- -- -- --	Slovenský Dunajský trh Slovenský 802 Slovenský kvalitní --	-- -- -- --
18	Košice	Slovenský Dunajský trh Slovenský jemný --	Slovenský Dunajský trh Slovenský jemný Slovenský kvalitní Slovenský 802	Slovenský Dunajský trh Slovenský jemný --	-- -- --
19	Prešov	Slovenský Dunajský trh Slovenský jemný Slovenský kvalitní Slovenský 802	Slovenský Dunajský trh Slovenský jemný Slovenský 802 --	Slovenský Dunajský trh Slovenský jemný Slovenský 802 --	-- -- -- --

Tabulka 2
Zastoupení jednotlivých odrůd jarního ječmene podle
rajonizace v krajích

Odrůda	Číslo krajů, ve kterých jsou jednotlivé odrůdy rajonovány			
	V ý r o b n í t y p z e m ě d ě l s k ý			
	řepařský	kukuřičný	bramborář- ský	horský
Celechovský hanácký	7, 10, 11, 13	—	11	—
Bohatýr	6, 7, 8	—	6, 7	—
Hanácký Kargyn	1, 4, 6, 12	—	1, 2, 3, 4, 6, 8, 12	4
Kaštický	1, 4, 5	—	1, 3, 4, 5	—
Opavský	13	—	11, 13	—
Slovenský Dunajský trh	1, 5, 10, 11, 12, 14, 15, 16, 17, 18, 19	10, 12, 14, 15, 18, 19	14, 15, 16, 17, 18, 19	14, 15, 16, 17, 18, 19
Slovenský jemný	16, 17, 18, 19	14, 15, 16, 18, 19	16, 18, 19	16, 18, 19
Slovenský kvalitní	14, 17, 19	14, 18	14, 16, 17	14, 16, 17
Slovenský 802	14, 15, 16, 17, 19	14, 15, 16, 18, 19	14, 15, 16, 17, 19	14, 15, 16, 17, 19
Stupický plnozrnný	4, 8	—	4, 5	4
Triumf	10, 12	10, 12	9, 10, 12	—
Valtický	1, 5, 7, 8, 10, 11, 12, 13	10, 12	1, 2, 3, 7, 8, 9, 10	—
Semčický hospodářský	—	—	5, 6	6, 7

dařského a pivovarského, podle něhož bude pak možno v krajských odrůdových komisích uplatňovat vlastní požadavky na odrůdy sladovnického ječmene. Závody by měly výsledky vlastních zjištění při hodnocení jednotlivých odrůd ječmene sdělovat také svým podnikům, od nichž by dostávaly zprávy nadřízené orgány, aby jejich zástupci ve Státní odrůdové komisi MZLH, kteří v ní zastupují zájmy průmyslu a vývozu, mohli pak odůvodněně prosazovat vážné připomínky při jednáních o rajonizaci, zvláště při restrikci rajonovaných odrůd. Výsledky provozních zkoušek, jimiž se zjišťují vlastnosti rajonovaných odrůd při praktickém použití, budou pak cenným doplněním výzkumu zemědělského i pivovarského a sladařského, který se u odrůd sladovnického ječmene provádí systematicky už dlouhou dobu.

Rozbor tabulek

Pořadí, v němž jsou v tab. 1 uváděny jednotlivé

odrůdy v krajích a jejich oblastech a výrobních zemědělských typech, není náhodné. Na prvním místě jsou vždy uváděny odrůdy, které jsou pro dotyčnou oblast a výrobní typ kraje nejdůležitější a proto mají být pěstovány na co největší osevní ploše. Další odrůdy v pořadí mají být pěstovány v menším rozsahu. Výjimku tvoří nově povolené odrůdy, které bývají při jejich zavedení do rajonizace obvykle na konci pořadí proto, že jejich rozšiřování je závislé na postupném rozmnožení osiva na plánovaný a požadovaný rozsah. Jakmile se dosáhne dostatečného množství osiva a odrůda se v oblasti osvědčí, postupuje na přední místa pořadí odrůd. Podniky našeho průmyslu a jejich pracovníci mohou u příslušných krajských a okresních národních výborů a jejich zemědělských odborů zjistit, jak jsou jednotlivé odrůdy rajonovány v okresech a obcích.

Srovnáním přehledů za obě období zjišťujeme, že v roce 1956 bylo devatenáct přípustných a rajonovaných odrůd jarního dvouřadého ječmene, kdežto pro rok 1959 je jejich počet snížen na třináct.

Poznamenáváme, že v Čechách a v zemi Moravsko-slezské jsou ječmeny rajonovány do čtyř typů, na Slovensku jsou stanoveny jen tři typy: řepařský, kukuřičný a bramborářsko-horský.

Ozimý ječmen víceřadý je jako odrůda Stupický šestiřadý rajonován v krajích Praha až Jihlava, kdežto v krajích Brno až Gottwaldov včetně jsou rajonovány Stupický šestiřadý a Pavlovický, který je rajonován také v kraji Ostrava. Pro slovenské kraje Bratislava a Nitra je rajonován Stupický šestiřadý, v krajích Banská Bystrica, Žilina, Košice a Prešov jsou rajonovány obě odrůdy ozimých ječmenů Stupický hanácký a Pavlovický.

Závěr

Na území ČSR bylo pro rok 1959 rajonováno celkem 13 odrůd sladovnického ječmene, a to v Čechách a v zemi Moravsko-slezské pro 4 výrobní zemědělské typy (řepařský, kukuřičný, bramborářský, horský), na Slovensku pro 3 typy (řepařský, kukuřičný a bramborářsko-horský). Od roku 1956 bylo z rajonizace vyloučeno celkem 9 odrůd, které budou postupně nahrazeny novými, výkonnějšími odrůdami nových šlechtění.

Literatura

- [1] L. Dohnal: Rayonisace odrůd sladovnického ječmene. Kvasný průmysl 2, 121 (1956)

РАЙОНИЗАЦИЯ СОРТОВ СОЛОДИЛЬНОГО ЯЧМЕНА

На территории Чехословакии была в 1959 году осуществлена районизация охватывающая 13 сортов солодильных ячменей. Районизация считается в Богемии и Моравии с четырьмя типами производственных зон (свекловичной, кукурузной, картофельной и горной), в Словакии же с тремя типами зон (свекловичной, кукурузной и горно-картофельной). В период истекший с 1956 года было из системы районизации исключено 9 сортов, которые были постепенно заменены новыми сортами отличающимися более выгодными свойствами.

STANDORTVERTEILUNG DER BRAUGERSTENSORTEN

Auf dem Gebiet der ČSR waren für das Jahr 1959 insgesamt 13 Braugerstesorten rayonisiert, und zwar in Böhmen, Mähren und Schlesien für 4 landwirtschaftliche Produktionstypen (den Zuckerrüben-, Mais-, Kartoffel- und Gebirgsproduktionstyp) und in der Slowakei für 3 Typen (Rüben-, Mais und Kartoffel-Gebirgstyp). Seit dem Jahr 1956 werden aus der Standortverteilung insgesamt 9 Braugerstesorten restringiert, welche man nach und nach durch neue, leistungsfähigere Sorten ersetzen wird.

ALLOCATION OF DISTRICTS FOR GROWING MALTING BARLEY

The whole territory of Czechoslovakia is divided in 1959 in 13 districts and selected sorts of barley are specified for each district. In Bohemia and Moravia 4 characteristic production types are taken into the scheme (sugar beet, maize, potato and highland belts), whereas in Slovakia only three (sugar beet, maize and highland belts). Since 1956 9 sorts of barley have been eliminated from the scheme and replaced by new, better sorts.